

2019 Yılında Türk Dış Politikasının Manevra Alanı Genişleyebilir

Mustafa KİBAROĞLU

Prof. Dr., BİLGESAM Başkanı, MEF Üniversitesi,
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu yazımızda, Türkiye'nin ABD, Rusya, AB ve İran ile olan ilişkilerinde hassas bir denge yakalaması yoluyla, dış politika ve güvenlik konularında kendini daha avantajlı bir konuma getirmesine katkı yapabilecek siyasi, iktisadi ve askeri unsurları ele alacağız.

Mattis, ABD'nin Suriye'den çekilmesini içeren kararı imzaladı

Uluslararası alanda son dönemde meydana gelişmelere bakıldığında, 2019 yılında Türkiye'nin dış politika gündemini oluşturacak temel konu başlıklarının, geride bırakılan 2018 yılından çok da farklı olmayacağını öngörmek mümkün.

Suriye'de devam eden iç savaşın çok yönlü yansımaları, Rusya'dan S-400'lerin alınması kararının Avrupa ve Atlantik ötesindeki yankıları, ABD'nin silah satışında uygulamaya koymasından söz edilen kısıtlamalar, AB ile ilişkilerin inişli çıkışlı yapısı, Türk dış politikası gündemindeki öncelikli yerlerini korumaya devam edecek gibi görünüyor.

Ancak, 2019 yılında, güvenlik ve dış politika konularında Türkiye'nin manevra alanının, geçen yıllara nazaran, daha genişleyebileceğine ve manevra kabiliyetinin de artabileceğine yönelik bazı ipuçları bulunuyor.

Bu yazımızda, Türkiye'nin ABD, Rusya, AB ve İran ile olan ilişkilerinde hassas bir denge yakalaması yoluyla, dış politika ve güvenlik konularında kendini daha avantajlı bir konuma getirmesine katkı yapabilecek siyasi, iktisadi ve askeri unsurları ele alacağız.

Amerikan Askerlerinin Suriye'den Çekilmesi Kararı

Türkiye, en üst düzeyde siyasetçileri ve askeri yetkilileri vasıtasıyla, Suriye'nin kuzeyinde, Fırat'ın doğusunda kalan bölgelerde, PYD/YPG terör örgütünün kontrolü elinde bulundurmasına karşı olduğunu, gerekirse askeri bir hareket ile böylesi oluşumlara izin vermeyeceğini bir çok kez ifade etmiştir.

Suriye'nin kuzeyinde geniş bir coğrafyaya yayılan Amerikan askeri varlığı sebebiyle, Türkiye'nin girişebileceği bir hareketin iki NATO müttefiki ülkenin askerlerini ister istemez karşı karşıya getirmesi olasılığının ciddi siyasi sonuçları olabileceğinden endişe edildiği siyasi ve askeri çevrelerde sıklıkla dile getirilmiştir.

**Donald Trump'ın
bu yöndeki kararı,
ABD'de ve bir çok
Avrupa ülkesinde,
siyasetçilerden
diplomatlara ve
askeri yetkililere,
akademisyenlerden
medya ve
düşünce kuruluş
temsilcilerine
kadar bir çok kişiyi
şaşırtmış ve tepki
göstermelerine yol
açmıştır.**

Ancak, Ankara'nın, Suriye'nin kuzeyindeki gelişmelere daha fazla seyirci kalamayacağı yönündeki kararlılığının Cumhurbaşkanı Erdoğan ile ABD Başkanı Trump arasında yapılan bir dizi görüşmede net olarak ortaya konulması, Başkan Trump'ın Amerikan askerlerinin bu ülkeden çekilmesi doğrultusunda bir karar almasında etkili olmuştur.

Donald Trump'ın bu yöndeki kararı, ABD'de ve bir çok Avrupa ülkesinde, siyasetçilerden diplomatlara ve askeri yetkililere, akademisyenlerden medya ve düşünce kuruluş temsilcilerine kadar bir çok kişiyi şaşırtmış ve tepki göstermelerine yol açmıştır.

Söz konusu çevrelerde konuya bu şekilde tepki gösterilmesinden, önceki "Fırat Kalkanı" ve "Zeytin Dalı" hareketlerinde Türkiye'nin siyasi amacının ne olduğu, askeri hareketlerin ne yönde geliştiği ve hangi aşamalarda durdurulduğu, hangi kişi ve grupların hedef alındığı hakkında yeterli ve sağlıklı tahliller yapılamadığı anlaşılabilmektedir.

Rusya ve İran ile Astana Mutabakatının Sürdürülmesi

Türkiye'nin Fırat'ın doğusundaki bölgede PYD/YPG etkisini öncelikle sınırlamaya ve zaman içinde sıfırlamaya yönelik siyasi hedefine ulaşmasının önünde Şam yönetiminin bölgede tekrardan hakimiyetini tesis etme çabası sorun teşkil edebilir.

PYD/YPG unsurlarının, bölgeden çekiliyormuş ve yerlerine Şam yönetiminin askeri unsurları konuşlanıyormuş görüntüsü altında, varlıklarını devam ettirmek istemeleri durumunda, Ankara ile Şam arasında ciddi bir gerilim yaşanabilir.

Böylesi bir gelişmenin yaşanmasının önlenmesi gereği açıktır ve bunu sağlayabilecek koşullar da, esas itibarıyla, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Rusya Devlet Başkanı Putin arasında karşılıklı güvene dayalı olarak gelişen dostluk ilişkisi sayesinde mevcuttur.

Türkiye ile Rusya arasında siyasi ve askeri alanda, en üst düzeyde yürütülecek görüşmeler vasıtasıyla, karşılıklı hassasiyetler, güvenlik kaygıları ve ulusal çıkarlar hesaba katılarak yapılacak kapsamlı görüşmeler yoluyla, ortaya çıkabilecek istenmeyen durumların oluşması engellenebilir.

Astana sürecinde alınan kararlar ve bunların sahadaki tezahürü olarak İdlib'de yapılan ortak düzenlemeler ve sahadaki uygulamalar sayesinde, Türkiye ile Rusya arasında, karşılıklı olarak, Suriye ile ilgili beklentilerin siyasi ve askeri boyutlarının neler olabileceği konusunda şüpheye fazla yer bırakmayacak ortak bir anlayış bulunmaktadır.

Bu noktada, Şam yönetimi üzerinde güçlü etkisi olan diğer bir bölge ülkesi İran'ın da, Suriye'de belli bir düzeyde istikrar sağlanması yönünde, Türk-Rus işbirliği doğrultusunda politikalar izlemekte olduğu, İran Cumhurbaşkanı Ruhani'nin Aralık 2018'de Ankara'ya yaptığı resmi ziyaret sırasındaki açıklamalara bakarak söylemek mümkündür.

Tahran nezdinde, ABD'nin İran'a yönelik uygulamaya koyduğu ambargo kararının olumsuz etkilerini azaltmak yönünde işbirliği yapabileceği sayılı ülkelerden biri Türkiye olarak görülmektedir.

Bu sebeple, 2019 yılında da, Ankara-Tahran hattında siyasi, ekonomik ve askeri konularda karşılıklı olarak daha uyumlu yaklaşımlar benimsenmesi, Türkiye için olduğu kadar, belki daha fazla, İran açısından önem arz etmektedir.

Türkiye ile Rusya ve İran arasındaki günümüzde yaşanan ilişki düzeyi sürdürüldüğü müddetçe, Şam yönetiminin manevra alanı kısıtlanabilir ve üç ülke arasında tesis edilmiş stratejik dengeyi tehlikeye atabilecek provokasyonlardan uzak durması sağlanabilir.

Astana sürecinde alınan kararlar ve bunların sahadaki tezahürü olarak İdlib'de yapılan ortak düzenlemeler ve sahadaki uygulamalar sayesinde, Türkiye ile Rusya arasında, karşılıklı olarak, Suriye ile ilgili beklentilerin siyasi ve askeri boyutlarının neler olabileceği konusunda şüpheye fazla yer bırakmayacak ortak bir anlayış bulunmaktadır.

Avrupa'da art arda gerçekleştirilen NATO askeri tatbikatları, Amerikan-Rus ilişkilerinde "yeni bir Soğuk Savaş mı yaşıyor" sorusunun sıkça sorulmasına yol açtı.

Avrupa'da Güvenlik Kaygılarının Yükselişe Geçmesi

Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkilerde 2019 yılında da kayda değer bir ilerleme sağlanması beklenmemekle beraber, ABD ile Rusya arasında savunma ve güvenlik konularında yaşanan son gelişmelere paralel olarak, Avrupa kıtasında yükselişe geçen güvenlik endişelerinin ve tehdit değerlendirmelerinin, Türkiye'nin jeopolitik ve geo-stratejik öneminin Avrupa başkentlerinde yeniden idrak edilmesinde etkili olması beklenmelidir.

Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve Ukrayna'nın doğusunda yürüttüğü örtülü askeri operasyonlara karşılık olarak, ABD'nin binlerce asker ve çok sayıda savaş uçağı, savaş gemisi ve diğer lojistik yeteneklerinin de katılımıyla Baltık bölgesinde ve doğu Avrupa'da art arda gerçekleştirilen NATO askeri tatbikatları, Amerikan-Rus ilişkilerinde "yeni bir Soğuk Savaş mı yaşıyor" sorusunun sıkça sorulmasına yol açmıştır.

Rusya ile ABD arasında bir türlü düşmeyen gerilim, Trump'ın, ülkesinin Sovyetler Birliği ile 1987 yılında imzalamış olduğu Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler (INF) Antlaşması'ndan çekileceği yönündeki açıklaması ve buna Putin'in oldukça sert bir karşılık vermesiyle daha da artmıştır.

Dergimizin Kasım 2018 sayısında kapsamı olarak ele aldığımız gibi, 1980'li yıllarda, ABD'nin, Batı Avrupalı NATO müttefikleri ile arasındaki son derece hassas siyasi ve askeri dengeleri de gözeterek, Sovyetler Birliği ile imzaladığı INF Antlaşması, esas itibarıyla, kıta Avrupa'sının güvenliği bakımında büyük önem arz etmektedir.

Avrupa Parlamentosu

Dolayısıyla, 2019 yılında INF Antlaşması'nın ortadan kalkması durumunda, Avrupa açısından, Rusya'nın askeri kapasitesinin yarattığı tehdit algısının ciddi bir oranda artacağını öngörmek zor değildir.

Bu gelişmelere bağlı olarak, Türkiye'nin AB ile olan müttefik ilişkilerinin değerinin artması ve stratejik boyutta birbirlerine olan ihtiyaçlarını daha fazla önemsemeleri beklenebilir.

Sonuç

Yukarıda ana hatlarıyla ele alınan gelişmelerin her biri, Türkiye'nin egemenliği, milli birliği, toprak bütünlüğü, Türk halkının huzuru ve güvenliği bakımından büyük önem taşımakta olması sebebiyle Türk dış politikasının ana gündem maddeleri arasında en üst sıralarda yer almaktadır.

Uluslararası alanda, geçmiş dönemlerle karşılaştırıldığında, gelişmelerin içinde yer alan ve süreci

etkileyen sahadaki aktörlerin sayısının artması ve çok daha karmaşık çıkar ilişkilerinin alışılmadık hızda ortaya çıkması sebebiyle uzun vadeli ve istikrarlı bir dış politika belirlemek ve uygulamak her geçen gün daha da zorlaşmaktadır.

Böyle bir uluslararası ortamda Türkiye'nin bulunduğu coğrafyanın özelliklerini ve güvenlik ihtiyaçlarını dikkate aldığımızda, gelişmeler üzerinde tayin edici etkisi en yüksek aktörler olan ABD, Rusya, AB ve İran ile ilişkilerinde bir denge yakalamış olan Türkiye'nin dış politikasında manevra alanının geçen yıla nazaran genişleyeceğini öngörmek mümkündür.

Oluşan bu denge ortamından, Türkiye'nin güvenlik alanında önem verdiği konuların başında gelen hava savunma sistemlerinin tedariki konusunda da istifade edilmesi gerekmektedir.

Bu hedefe yönelik olarak, yakın zaman önce Rusya'dan alınmasına karar verilen S-400'lerin yanı sıra, Fransız-İtalyan ortaklığı ile üretilen SAMP/T hava savunma sistemlerinin tedarik görüşmelerinin sürdürülmesi ve Trump'ın kararı ile alınmasının önü açılan Patriot'lar için girişimlere yeniden ivme kazandırılması, Türk dış politikasının manevra alanının ve kapasitesinin daha da genişlemesine katkıda bulunabilir. ■

**Böyle bir uluslararası ortamda
Türkiye'nin bulunduğu coğrafyanın
özelliklerini ve güvenlik ihtiyaçlarını
dikkate aldığımızda, gelişmeler üzerinde
tayin edici etkisi en yüksek aktörler
olan ABD, Rusya, AB ve İran ile
ilişkilerinde bir denge yakalamış olan
Türkiye'nin dış politikasında manevra
alanının geçen yıla nazaran genişleyeceğini
öngörmek mümkündür.**